

ارائه مدلی کیفی برای بررسی رابطه سطوح مهاجرت با امنیت

ناهید هاشمیان بجنورد^۱

تاریخ دریافت:

۱۳۹۹/۰۹/۲۰

تاریخ پذیرش:

۱۳۹۹/۰۹/۳۰

صص: ۱۴۹-۱۱۸

چکیده:

امروزه با تقویت سیستمهای حمل و نقل و اطلاعاتی، مهاجرت در سطوح مختلف تسهیل و افزایش یافته است. بررسی تاثیرات آن در جوامع مبدا و مقصد نیز مورد توجه محققان زیادی قرار گرفته است. در ایران، مهاجرت از دو جنبه مهاجران ورودی و مهاجران خروجی قابلیت بررسی دارد. با توجه به موقعیت استراتژیک ایران و ناامنی‌های کشورهای مجاور، بررسی این پدیده از نظر تاثیر بر امنیت اهمیت ویژه‌ای دارد؛ لذا هدف از این تحقیق ارائه مدلی برای بررسی رابطه مهاجرت با مولفه‌های اصلی امنیت است. امنیت ملی با چهار مولفه امنیت سیاسی و نظامی، امنیت اجتماعی، امنیت اقتصادی و امنیت فرهنگی در نظر گرفته شد و مهاجرت در سطوح بین‌المللی، درون کشوری و ذهنی تحلیل گردید. روش تحقیق کتابخانه‌ای بود که پس از یافتن عوامل موثر، تحلیل و مدل مفهومی تشکیل شد و با نرم افزار ونسیم^۲ ترسیم گردید. این تحقیق نشان داد مهاجرت در سطح بین‌المللی عمدتاً به

^۱ - استادیار گروه مهندسی صنایع، دانشکده مهندسی، دانشگاه خيام، مشهد

^۲ VENSIM

شکل مهاجرت نیروهای متخصص و سرمایه‌دار از کشور و ورود نیروهای بدون شغل و سرمایه به کشور است. برای مهاجرین ورودی به کشور، لازم است جریان مهاجرت تحت کنترل قرار گیرد و قوانین مناسب می‌تواند روند مهاجرت و اثرات امنیتی این مهاجرین را کاهش دهد. مدل‌های ارائه شده گویای تاثیرات نامطلوب مهاجرت بین‌المللی و ذهنی بر امنیت کشور است. با توجه به روند صعودی این مهاجرت‌ها لازم است توجه به آن در اولویت اقدام قرار گیرد. مهاجرت در سطح درون کشوری از جنبه‌های مختلفی اثرات مطلوبی بر امنیت کشور دارد. جنبه نامطلوب آن حاشیه نشینی است که بایستی کنترل شود و اثرات سوء امنیتی آن کاهش یابد. این تحقیق نشان داد جریانهای مهاجرتی در سطوح بین‌المللی و فردی تحت تاثیر تبلیغات رسانه‌ای و جنگ نرم و ایجاد تمایل به مهاجرت تشدید شده و نیاز به مقابله نرم و هنرمندانه دارد و بایستی تمایل بر مهاجرت کنترل گردد.

واژگان کلیدی: امنیت، سیستمهای پویا، مدل‌سازی، مهاجرت.

مقدمه

از دهه ۹۰ میلادی و با آغاز جهانی شدن جریانهای مهاجرتی افزایش یافته است و تغییراتی در بافت جمعیتی و تعادل در کشورهای مبدا و مقصد ایجاد کرده است (کولیبالی و همکاران، ۲۰۲۰). با توجه به اینکه منابع انسانی مهاجر در جامعه مقصد مشغول به کار می‌شوند با جامعه در تعامل قرار گرفته و در محیط‌های کاری، تحصیلی و در کل جامعه پراکنده می‌شوند. این افراد با فرهنگهای مختلفی وارد جامعه مقصد می‌شوند و گاه محرومیت و تبعیض را تجربه می‌کنند (لو^۱، ۲۰۲۰).

¹ Coulibaly, et.al.

² Shuang Lu

مهاجران بسیاری اوقات فرزندآوری کرده و نسل دوم آنها گاه با تعارضات فرهنگی روبرو می‌شوند. آنها در اشتغال و موقعیت‌های شغلی اثر می‌گذارند. با توجه به ژنتیک مختلف، مقاومتها و واکنشهای مختلفی نسبت به بیماری‌ها نشان می‌دهند. این موارد، فقط تعدادی از مواردی است که موجب جلب توجه محققانی در حوزه‌های مختلف به مهاجرت شده است. علاوه بر آن، جابجایی‌های درون کشوری و از شهر به روستا و از شهرهای بزرگ به کوچک نیز بر اشتغال روستایی تاثیر گذاشته و فرهنگهای مختلف مناطق را در هم می‌آمیزد و با مسائل مانند حاشیه‌نشینی گره می‌خورد و محققان زیادی در داخل کشور را به این پدیده علاقمند می‌کند. مهاجرت در حوزه‌های فرهنگی، اقتصادی، امنیتی، روان‌شناسی، ژنتیک و پزشکی پتانسیل پژوهش و تحقیق دارد. توسعه سیستمهای اطلاع‌رسانی و سهولت در جابجایی نیز منجر به افزایش روند مهاجرت شده و به اهمیت موضوع افزوده است. فرارمغزها نیز تاثیرات قابل توجهی بر خروج سرمایه‌های مادی و معنی گذاشته و با توجه به اهمیتش مورد تحقیق علاقمندان به حوزه‌های کارآفرینی و اقتصاد و توسعه قرار گرفته است. در ادبیات موضوع، مهاجرت تا کنون در سطوح مختلفی مورد بررسی قرار گرفته و عمدتاً به مهاجرت‌های بین‌المللی، مهاجرت‌های داخل کشوری و مهاجرت‌های درون شهری پرداخته شده است. در این تحقیق در سطح فردی نیز به مهاجرت پرداخته شده است و آن زمانی است که فردی تمایل شدیدی برای مهاجرت دارد اما امکان مهاجرت برایش فراهم نمی‌شود. این فرد شدیداً تحت تاثیر جاذبه مقصد و دافعه مبدا قرار دارد، اما چون نمی‌تواند مهاجرت کند، در ذهنش سعی در زندگی در فرهنگ مقصد می‌کند و از فرهنگ و مکان زندگی خود

گریزان شود. در این شرایط، علیرغم سکونت در مبدا، ذهن و فکر و عقایدش را با مقصد همسو می‌کند (بنی‌هاشم راد و بنی‌هاشم، ۱۳۸۹).

مهاجرت بر ابعاد مختلفی در جوامع مبدا و مقصد اثر می‌گذارد اما هدف این تحقیق به طور خاص بررسی اثرات مهاجرت بر مولفه‌های مختلف امنیت می‌باشد. در تحقیقات مختلفی به تاثیر و تحلیل نتایج مهاجرت بر متغیرهای اجتماعی پرداخته شده است. در این تحقیق این تاثیرات بر مبنای پژوهشهای گذشته مطالعه شده و سپس تاثیر این عوامل بر امنیت مورد تحقیق قرار می‌گیرد و نتایج این یافته‌ها در مدل نهایی با نرم افزار ونسیم رسم می‌شود. به عبارتی بررسی مقالات در دو حوزه مهاجرت و امنیت انجام می‌شود. برای بررسی دقیق‌تر، مهاجرت در سطوح مختلف و امنیت با مولفه‌هایش بررسی می‌شوند. در هر سطح از مهاجرت با بررسی مقالات و تحقیقات به شناسایی و احصا عوامل موثر بر آن سطح از مهاجرت می‌پردازیم. سپس تاثیر مهاجرت بر هر کدام از مولفه‌های امنیت را مورد بررسی و تحقیق قرار می‌دهیم. این روابط جمع‌بندی شده و در قالب مدلی مفهومی ارائه می‌گردد.

مرور ادبیات

در این قسمت از مقاله به بررسی مهاجرت در سطوح مختلف می‌پردازیم. از آنجا که در مدل نهایی رابطه مهاجرت با امنیت بررسی می‌شود، ابتدا تعاریفی که از امنیت در این تحقیق مورد استفاده قرار گرفته را مطرح کرده و سپس به بررسی مهاجرت در سطوح مختلف پرداخته می‌شود.

در جستجوی ساده در لغتنامه‌های آنلاین امنیت از دیدگاه دهخدا بی‌خوفی و ایمنی و در فرهنگ معین در امان بودن معنا شده است (لغتنامه آنلاین).

اما معنا و کاربرد این لغت در جامعه فراتر است. برای امنیت ملی که مفهومی انتزاعی اما فراگیر است ابعاد متفاوتی ذکر شده است که عبارتند از: امنیت سیاسی و نظامی، امنیت اجتماعی، امنیت اقتصادی و امنیت فرهنگی (میرمحمدی، ۱۳۸۴) که به آنها می‌پردازیم.

امنیت نظامی محصول داشتن قدرت دفاعی و تهاجمی برای هر کشور است که این تهاجم و دفاع می‌تواند به اشکال مختلف محقق شود. امنیت سیاسی به معنای تأمین آرامش و طمأنینه لازم توسط حاکمیت یک کشور برای شهروندان قلمرو خویش از راه مقابله با تهدیدات مختل خارجی و همچنین تضمین حقوق سیاسی آنها در مشارکت جهت تعیین سرنوشت سیاسی و اجتماعی آنها می‌باشد در راستای امکان بخشی و تسهیل مشارکت و دخالت مردم در تعیین سرنوشت خود و جامعه، می‌بایستی امنیت و حضور آزادانه و برابر آنها را فراهم آورد و هیچکس را به داشتن باور سیاسی خاصی وادار نکند. در واقع امنیت سیاسی به معنای وجود دستگاه سیاسی است که در آن مردم آزادانه و بدون ترس و وحشت بتوانند مواضع سیاسی و باورهای خود را، در چارچوب قوانین موجود بیان کنند (خواجوند احمدی و همکاران، ۱۳۹۶).

امنیت اجتماعی تضمین کننده حقوق و منافع فردی و اجتماعی و مایه آرامش و آسایش افراد جامعه است که از اعتماد اجتماعی نیز تاثیر می‌پذیرد (بیدل، ۱۳۹۵).

مدیریت اقتصادی و توجه به امنیت اقتصادی در دنیای امروز اهمیتی خاص دارد. مدیریتی با ثبات و پایدار و برخوردار از قوانین منسجم که وظیفه اصلی آن حاکمیت بر ساختار اقتصادی و نظام‌های مبادله‌ای و صیانت از حریم و حدود و ثغور مرزهای

اقتصادی است. در این بین، آنچه بر سلامت و صلابت مدیریت اقتصادی صحه می‌گذارد و بر آن تاکید می‌ورزد، راه‌ها و شیوه‌هایی است که از یک سو سلامت و پویایی اقتصاد را تضمین کرده و از سوی دیگر، از بروز رفتارهای بیمارگونه و در نهایت شکل‌گیری و حاکمیت اقتصاد زیر زمینی پیشگیری می‌کند (صادقی عمروآبادی و گوگردچیان، ۱۳۹۱). امنیت اقتصادی مجموعه‌ای منظم از عوامل و متغیرهای اقتصادی است که ماهیتی اقتصادی دارند اما متاثر از امنیت سیاسی و نظامی و اجتماعی و فرهنگی می‌باشند (میرمحمدی، ۱۳۸۴).

اگر عناصر تشکیل دهنده فرهنگ (باورها، ارزشها، زبان و علم) را در نظر بگیریم، تحقق امنیت فرهنگی مستلزم نظارت بر عوامل تهدید کننده هویت فرهنگی است (قربی و محمدی نجم، ۱۳۹۳). برای بررسی تاثیر عوامل تهدید کننده هویت فرهنگی، می‌توان به عوامل تاثیر گذار بر باورها، ارزشها، زبان و علم پرداخت.

نکته دیگر در رابطه با امنیت، احساس آن توسط مردم است. امنیت و احساس امنیت هرچند در هم آمیخته اند اما با هم یکی نیستند. احساس امنیت و بهره برداشتن از آرامش، ضروریترین بستر پدید آمدن خلاقیتها، شکوفایی استعدادها، تعالی وجود و توسعه تحول پایدار در عرصه‌های مختلف حیات فردی و اجتماعی می‌باشد (شفیعی، ۱۳۸۹). هرچند احساس امنیت از وجود امنیت واقعی به شدت تاثیر می‌پذیرد، اما می‌تواند متناسب با امنیت موجود نباشد و از آن فراتر رود یا از آن کمتر باشد.

در ادامه، به تعاریف کلی از سطوح مهاجرت می‌پردازیم.

در سطح بین‌المللی مهاجرین به ایران و مهاجرین از ایران بایستی بررسی شود. ایران با پدیده فرار مغزها روبروست. فرار مغزها مهاجرت افراد نخبه و کارگران ماهر از کشورهای در حال توسعه به کشورهای پیشرفته است (اوکوی^۱، ۲۰۱۵). در ایران این روند از دهه ۱۳۴۰ شروع و در دهه ۱۳۵۰ شدت گرفت و بعد از انقلاب تا کنون نیز ادامه یافته به طوری که از سال ۱۳۵۶ تا ۱۳۶۰ مهاجرت حدود دو میلیون نفر به آمریکای شمالی تخمین زده شده است. کانادا، اروپا و استرالیا عمدتاً مقصد مهاجران ایرانی بوده است. هرچند دلایل اقتصادی بسیار مهم بوده است، اما دلایل مهاجرت نخبگان به آن محدود نمی‌شود (شاه‌آبادی و همکاران، ۱۳۸۵). در این بین کشورهای پیشرفته که پذیرای این مهاجرین هستند سعی در تقویت این جریان می‌کنند. به نوعی این کشورها می‌توانند پذیرای افراد متخصصی باشند که برای اقامت و زندگی در آن کشورها اطاعت پذیری بالایی دارند. گویا نوعی جدید از بردگی در حال شکل گرفتن است. در آمریکا در بررسی میدانی از بین ۱۴۳۱۰ استاد دانشگاه با درجه استاد تمام در ۴۸ دانشگاه برجسته معلوم شد که یک سوم این اساتید تحصیلات قبل از تحصیلات تکمیلی خود را در کشور دیگری انجام داده‌اند (یورت^۲، ۲۰۱۷).

گروه دیگری از مهاجران نیز صاحبان سرمایه هستند که به مقاصد کشورهای پیشرفته مهاجرت می‌کنند. آنها حجم زیادی از سرمایه را به خارج منتقل کرده و به امنیت اقتصادی کشور مبدا آسیب می‌رسانند.

¹ Okoye

² Yuret

مثلا کشوری مانند آمریکا که مقصد ایرانیان مهاجر نیز بوده پذیرای ۱۷۰ کارآفرین از مکزیک در خلال سالهای ۱۹۷۵ تا ۲۰۱۷ بوده است (واسینک^۱، ۲۰۲۰). که محدود به ایران و مکزیک هم نمی‌شود.

از سوی دیگر برای مهاجرینی که وارد ایران می‌شوند، ایران یکی از مهم ترین کشورهای پذیرای مهاجران و پناهندگان افغانی است که تعداد قابل توجهی از آنها در ایران به سر می‌برند (محمودیان، ۱۳۸۶). پس از پایان دوران پادشاهی در افغانستان، اگرچه اولین کودتاچیان که از نزدیکان خانواده سلطنتی بودند، انگیزه خود را پایان دیکتاتوری و نوید دموکراسی برای افغانستان را بشارت می‌دادند. اما تکرار کودتاهای مکرر که نقش قدرت‌های فرامنطقه‌ای در آنها غیرقابل انکار است، آرامش و امنیت مردم و پایداری حکومت را در عمل مورد چالش جدی قرار داد. فروپاشی نظام و ناامنی موجب مهاجرت بیش از ۶ میلیون افغان به کشورهای مجاور از جمله پاکستان و ایران گردید (جهانی و امامی تاج‌الدین، ۱۳۹۴). دسته دیگر، مهاجرین عراقی هستند که تاثیر حضور آنها بر برخی جرائم معنادار بوده است (زارع شاه آبادی، ۱۳۸۲).

در سطح درون کشور مهاجرت و جابجایی‌ها از شهرهای کوچک و روستاها به شهرهای بزرگتر قابل طرح است. این افراد عمدتاً در حاشیه شهرها سکونت کرده و مسائل ناشی از گسترش حاشیه شهرها در شهرهای بزرگ، مولود اقامت این مهاجران است. ساکنان مناطق حاشیه‌ای در شهری مانند مشهد مورد بررسی قرار گرفتند و معلوم شد آنها از نظر درآمدی و آموزشی در سطح پایینی قرار دارند و

^۱ [Wassink](#)

همچنین مهمترین دلیل انتخاب مناطق محل سکونت آنها عوامل اقتصادی می باشد (امامی تاج الدین، ۱۳۹۵). از آنجا که سکونت در حاشیه شهر هزینه‌های کمتری دارد مقصد مهاجرین کم برخوردار به شهرها است.

در سطح درون شهری نیز هزینه‌های زندگی در بخشهای مختلف متفاوت است و مشاهده می‌شود در بخشهایی تراکم مردم برخوردار و در مناطقی تراکم مردم کم برخوردار مشاهده می‌شود.

اما آخرین سطح که در ادبیات موضوع به آن کمتر پرداخته شده، سطح فردی است و مهاجرت ذهنی قابل طرح می‌باشد. در این شرایط فرد در مکانی زندگی می‌کند که به آن احساس تعلق نمی‌کند. این عدم تعلق نیز مشکلاتی برای او ایجاد می‌کند. فرد تمایل شدیدی به مهاجرت دارد اما برایش میسر نمی‌شود. این فرد به لحاظ فکری و ذهنی اقدام به مهاجرت می‌کند و فرهنگ و قوانین مقصد را پذیرفته و به انکار فرهنگ و قوانین مقصد می‌پردازد (بنی‌هاشم راد و بنی‌هاشم، ۱۳۸۹).

پس از ارائه تعاریف اولیه لازم است به دلایل بروز مهاجرت در سطوح مختلف بپردازیم.

با توسعه سیستم‌های حمل و نقل و تبادل اطلاعات سریع، مهاجرت به سرزمین‌های دور امکان پذیر شد. با گسترش موج مهاجرت‌ها و پیامدهای آن، این مقوله مورد توجه محققان قرار گرفت. در اواخر قرن ۱۹ و اوایل قرن بیستم، در رابطه با مهاجرت عوامل جاذبه و دافعه مطرح شد و به سرعت گسترش یافت (حاج حسینی و ۱۳۸۵). بنا بر آن، عوامل جاذب در مقصد و عوامل دافعه در مبدا از مهمترین محرک‌های مهاجرت محسوب می‌شوند. عوامل دافعه در مبدا و دافعه در مقصد می

تواند منجر به استمرار مهاجرت و یا بازگشت آنها شود که بایستی در تحلیل مهاجرت به آن نیز توجه داشت (آکل^۱ و همکاران، ۲۰۰۷). همچنین جهانی شدن علم نیز می‌تواند زمینه جذب نخبگان کشورهای در حال توسعه را به کشورهای پیشرفته تشدید نماید (ژاتکنبوا^۲ و همکاران، ۲۰۱۲). امروزه با توجه به گسترش قدرت رسانه‌ها و تسهولت تبادل اطلاعات، جاذبه‌هایی از مقصد با اهداف سودجویانه نیز ایجاد می‌شود که تمایل به مهاجرت را تشدید می‌کند اما پس از مهاجرت دافع‌های مقصد آشکار شده و گاه منجر به بازگشت مهاجر می‌شود. یکی از جاذبه‌های مقصد، اشتغال است. این جاذبه منشا بسیاری از مهاجرت‌های درون مرزی به ویژه از روستا به شهر می‌باشد. تحقیقات متعددی بر این انگیزه مهاجرت تاکید کرده است. تودارو (۱۹۷۵) نشان داد اگر شخصی در روستا بی کار باشد و احتمال یافتن کار در شهر برای او ۶۰ درصد باشد، فرد روستایی به شهر مهاجرت می‌کند (پاپلی یزدی و ۱۳۸۱). عوامل دیگری نیز می‌تواند منشا مهاجرت باشد. اورت، اس، لی (۱۹۶۶) مهاجرت را تحت تأثیر چهار عامل عمده می‌داند که عبارتند از:

۱. عوامل مرتبط با حوزه مبدأ مهاجرت (برانگیزنده و بازدارنده)

۲. عوامل مرتبط با حوزه مقصد مهاجرت (برانگیزنده و بازدارنده)

۳. موانع موجود در جریان مهاجرت از مبدأ به مقصد

۴. عوامل شخصی

¹ Akl, et.al

² Zhatkanbaeva, et.al.

نظریه وی به تئوری دافعه و جاذبه معروف است و بر این اساس، در صورتی که برآیند عوامل برانگیزنده و بازدارنده مثبت باشد به مهاجرت در فرد ایجاد می‌شود و اگر شخص نتواند این تمایل را از بین ببرد و موانع موجود را برطرف کند، مهاجرت اتفاق می‌افتد. امکانات بیشتر آموزشی، اشتغال و درآمد از جمله مثالهایی از جاذبه می‌باشند و در مقابل، هزینه‌های بالای زندگی در محل جدید، دوری از وطن و آلودگی محیط زیست را از عوامل دافعه محسوب می‌شود. نقطه قوت نظریه لی، تأکید او بر عوامل شخصی است. تحت تأثیر این عوامل است که برخی از افراد مهاجرت را ترجیح می‌دهند و به آن مبادرت می‌ورزند و برخی دیگر مهاجرت نمی‌کنند (پاپلی یزدی و ۱۳۸۱).

راونشتاین ۷ قانون را برای مهاجرت ارائه کرده (لهسایبی زاده، ۱۳۶۸) که عبارتند از:

۱- مهاجرت و فاصله: میزان مهاجرت بین دو نقطه رابطه معکوسی با فاصله آن دو نقطه دارد. به این معنی که هر اندازه فاصله بین مبدا و مقصد کمتر باشد، میزان مهاجرت بیشتر خواهد بود و با بیشتر شدن فاصله، مهاجران بیشتر به سمت شهرها و قطب‌های بزرگ صنعتی و تجاری مهاجرت می‌کنند و بر این اساس مهاجرت به نقاط روستایی نیازی به طی مسافت‌های طولانی ندارد و اشتغال در کشاورزی نیز انگیزه مهاجرت به نقاط دوردست محسوب نمی‌شود (حسینی، ۱۳۸۱).

راونشتاین معتقد است عده کثیری از مهاجرین مسافتی کوتاه طی می‌کنند و تعدادی در مرکز مشخصی جذب و بدون رشد خواهند ماند. معمولاً مهاجران مسافت‌های طولانی را با ترجیح یکی از مراکز بزرگ تجاری و صنعتی طی می‌کنند (لهسایبی زاده، ۱۳۶۸).

۲- مهاجرت مرحله ای: مهاجرین نخست به شهرهای نزدیکتر و کوچکتر مهاجرت کرده و سپس به شهرهای بزرگتر گرایش پیدا می‌کنند. یعنی جریان مهاجرت از روستا به شهرهای کوچک و از شهرهای کوچک به شهرهای بزرگ است و تا زمانی ادامه می‌یابد که جاذبه در شهرها و مراکز صنعتی وجود داشته باشد (حسینی، ۱۳۸۱).

۳- دافعه‌ها و جاذبه‌ها: فرایند توزیع و تراکم جمعیت در مناطق مختلف کشور بستگی به عوامل جاذبه و دافعه در آن مناطق دارد. هر اندازه عوامل جاذبه در آن مناطق بیشتر باشد تراکم و تمرکز (ناشی از مهاجرت) جمعیت در آن مناطق بیشتر است. برعکس، چنانچه عوامل دافعه بیشتر از عوامل جاذبه باشد، جذب جمعیت و مهاجرت به آن منطقه کمتر است. راونشتاین بر این باور است که در این فرایند عوامل جاذبه مهمتر از عوامل دافعه است. قوانین بد و ناراحت کننده، مالیات‌های سنگین، شرایط آب و هوایی نامطلوب، عدم تجانس محیط‌های اجتماعی و حتی اجبار و اضطراب از عوامل موثر بر فرایند مهاجرت است (حسینی، ۱۳۸۱).

۴- جریان و ضد جریان: مهاجرت بین دو منطقه یک جریان متقابل است، یعنی هر منطقه می‌تواند هم مهاجر پذیر و هم مهاجر فرست باشد. هر چند جریان مهاجرت بیشتر روستا- شهری است، ولی جریان وارونه از مناطق شهری به مراکز روستایی نیز وجود دارد. بر این اساس چیزی که خیلی مهم است مهاجرت نهایی بین مناطق مختلف است. لی می‌گوید مجموع مهاجرت‌های انجام گرفته بین دو نقطه، همواره بیش از خالص مهاجرت بین آن دو نقطه است (حسینی، ۱۳۸۱).

۵- ارتباطات و مهاجرت: ارتباطات و توسعه آن، آگاهی و شناخت مهاجرین از محیط پیرامونشان را افزایش می دهد و رابطه مستقیمی بین ارتباطات و مهاجرت به وجود می آورد. به این معنی که با گسترش و توسعه ارتباطات، مهاجرت نیز فزونی می گیرد.

۶- اختلافات روستا- شهری در تمایل به مهاجرت: راونشتاین معتقد است که ساکنان مناطق شهری کمتر از مناطق روستایی مهاجرت می کنند.

۷- فزونی شمار زنان در بین مهاجران مسافت کوتاه: راونشتاین معتقد است که در مهاجرت‌هایی که با مسافت‌های کوتاه شکل می گیرد، زنان درصد بیشتری را تشکیل می دهند.

قوانین هفت گانه راونشتاین توسط بسیاری از محققین پذیرفته و به کار گرفته شده است.

برخی از صاحب‌نظران به بررسی انگیزه‌های اقتصادی مهاجرت پرداخته اند. مثلاً لاری شاستاد (۱۹۶۱) معتقد است مهاجر وقتی اقدام به مهاجرت می کند بازده اقتصادی از مهاجرتش حاصل شود. بنا بر نظریه هزینه- فایده او، مهاجرت وقتی اتفاق می افتد که فواید در مبدا بعلاوه هزینه واقعی مهاجرت کمتر از فواید قابل انتظار در مقصد باشد. داونز در ۱۹۷۶ هزینه‌های غیر مادی را به نظریه شاستاد اضافه کرد (حاج حسینی و ۱۳۸۵).

مهاجرت گاهی ارادی نیست و عوامل مختلفی فرد را برای مهاجرت آماده می کنند. انگیزه‌های خانوادگی، اقتصادی، تحصیلی، شغلی، سیاسی و حتی تاریخی می توانند

موجد انگیزه مهاجرت شوند. به طور کلی مردم معمولاً از سرزمین‌هایی که شرایط اقتصادی آنها ضعیف، ناکافی و نارسا است و یا اختلافات نژادی، قومی، مذهبی، زبانی و یا سیاسی موجود در آنها تنش‌های اجتماعی بوجود می‌آورد خارج می‌شوند و به مناطقی که دارای جاذبه‌های شغلی بهتر، دستمزدهای بالاتر، محرک‌های اقتصادی و یا اجتماعی بیشتر و اختلافات فرقه‌ای، قومی و نژادی و غیره در آنها کمتر بوده و یا وجود ندارد وارد می‌شوند.

برخی از مهاجرت‌ها به طور انتخابی انجام نمی‌شود که در تحقیقات مرتبط از آن به عنوان مهاجرت‌های اجباری یاد شده است. هر چند نسبت این نوع مهاجرت نسبت به مهاجرت‌های انتخابی کم است اما مورد توجه برخی محققین قرار گرفته است.

امروزه به دلیل وسایل ارتباطی پیشرفته، افراد بدون ترک محل زندگی خویش، با عقاید و سبک زندگی جوامع دیگر آشنا شده و چه بسا به آن دلبستگی بیشتری نسبت به جامعه محل زندگی خود پیدا می‌کنند. امروزه فرهنگ‌های محلی نمی‌توانند دیواره‌های الکترونیکی ساخته و پشت آن مخفی شوند. وسایل ارتباطی همه جا هستند و تا عمق خانه‌ها نفوذ کرده اند. در چنین شرایطی فرد تحت تاثیر جاذبه‌های مقصد ممکن است در صورت عدم موفقیت در مهاجرت واقعی به مهاجرت ذهنی مبادرت کند. مهاجرت ذهنی ممکن است باعث ایجاد تضاد و دوگانگی در فرد مهاجر گردد و مسائلی را برای او به وجود آورد.

روش تحقیق و ارائه مدل

در این تحقیق با بررسی مقالات و پژوهش‌های مرتبط با مهاجرت، سطوح مهاجرت احصا گردید. در هر سطح به تاثیرات مهاجرت بر عوامل اجتماعی پرداخته شده

است. همچنین به عوامل موثر بر مهاجرت در هر سطح در ادبیات موضوع پرداخته شده است. با بررسی پژوهش‌های مرتبط، این عوامل شناسایی گردید. از سوی دیگر امنیت نیز توسط مولفه‌هایی قابل تبیین است که در ادبیات موضوع آمده است. هر کدام از این مولفه‌ها با عوامل اجتماعی مختلفی مرتبط هستند. در این تحقیق با شناسایی و احصا این عوامل از ادبیات موضوع، ارتباط بین مهاجرت و امنیت بررسی شده و به صورت یکپارچه در قالب سیستم‌های پویا ارائه شده است. به عبارتی در این تحقیق این ارتباطات شناسایی و در قالب مدل مفهومی ارائه می‌گردد. برای رسم مدل از نرم افزار ونسیم استفاده شده است.

در ادامه به ارائه مدل مفهومی برای ارتباط کیفی متغیرهای موثر و متاثر از مهاجرت در سطوح مختلف می‌پردازیم. ارتباطاتی که در ساخت مدل استفاده شده است، در ادبیات موضوع به آن اشاره شده است.

در بخش اول متغیر امنیت که برآیند امنیت سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی است را در نظر می‌گیریم (میرمحمدی، ۱۳۸۴). وقتی ارتباط کمانها با علامت + مشخص شده باشد یعنی تغییرات آن دو عامل، همسو است. مثلاً با افزایش امنیت اقتصادی، امنیت ملی افزایش و با کاهش آن کاهش می‌یابد. این روابط بر اساس تئوری‌ها و نظریه‌های مرتبط از ادبیات موضوع به دست می‌آید و با ونسیم رسم می‌شود. در شکل ۱ مدل پایه اولیه مشاهده می‌شود. متغیرهایی که در مدل آمده و در مدل‌های بعدی تکرار شده به شرح زیر است:

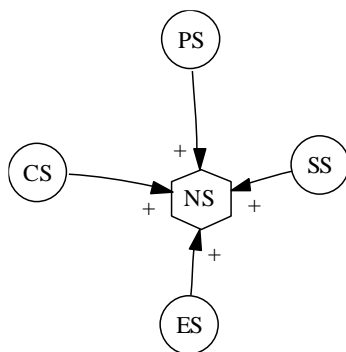
NS: امنیت ملی

PS: امنیت سیاسی و نظامی

SS: امنیت اجتماعی

CS: امنیت فرهنگی

ES: امنیت اقتصادی

شکل ۱: امنیت و مولفه‌های آن

همان‌طور که در مدل مشاهده می‌شود، مولفه‌های امنیت همسو با امنیت ملی تغییر می‌کنند یعنی افزایش آنها منجر به افزایش امنیت ملی و کاهش آنها منجر به کاهش امنیت ملی می‌شود. این همسویی به علامت + در کمانها دیده می‌شود. هرچند مولفه‌های امنیت بر هم اثر می‌گذارند، اما از آنجا که این اثرگذاری همسو با اثرات هر مولفه است، می‌توان جهت سادگی مدل، آنها را در نظر نگرفت. یعنی افزایش امنیت اقتصادی علاوه بر اینکه مستقیماً امنیت ملی را افزایش می‌دهد، با افزایش امنیت اجتماعی نیز می‌تواند امنیت ملی را افزایش دهد. آنچه نهایتاً اتفاق می‌افتد این است که افزایش هر کدام از این مولفه‌ها منجر به افزایش امنیت ملی

می‌شود. از آنجا که این مدل مفهومی و کیفی است، به همان صورت مدل ارائه شده در شکل ۱ قابل تبیین است.

اولین سطح مهاجرت مورد بررسی، سطح بین‌المللی است که تاثیر آن بر متغیرهای شکل ۱ بایستی تحلیل شود. برای ایران که با فرار مغزها و همچنین مهاجرت به خارج با سرمایه‌گذاری یا با سرمایه‌نخبگی روبروست، ادامه این روند می‌تواند به خروج سرمایه‌های مادی و معنوی منجر شود. همچنین کاهش نیروی متخصص می‌تواند برای تامین تخصص برای افزایش تولید را با مشکل مواجه کند. می‌توان گفت خروج این نیروها می‌تواند به کاهش امنیت اقتصادی منجر شود. از آنجا که افزایش مهاجرت با کاهش امنیت اقتصادی هماهنگ است، از - روی کمان رابطه استفاده شده است. لذا می‌توان جریان مهاجرتی را با خروج سرمایه‌ها با اثر ناهمسو با امنیت اقتصادی در مدل منظور کرد.

ورود مهاجرانی به ایران که فاقد سرمایه هستند، می‌تواند مشکلاتی در امنیت اجتماعی پدید آورد. همچنین کاهش سرمایه و تخصص به کاهش امکان راه‌اندازی کسب و کارها و اشتغال منجر می‌شود که آن هم می‌تواند امنیت اجتماعی را کاهش دهد. یعنی افزایش مهاجرت بین‌المللی منجر به کاهش شغل (-) و کاهش شغل همسو با امنیت اجتماعی، آن را کاهش می‌دهد. برآیند کمانهایی که مهاجرت بین‌المللی را به امنیت اجتماعی مرتبط می‌کنند منفی است و حاکی از کاهش امنیت اجتماعی در صورت افزایش مهاجرت بین‌المللی است. مهاجرین به ایران نیز که با هزینه‌های کمتر مشاغل را می‌پذیرند، تک به تک جای شاغلین ایرانی را گرفته و اثرات منفی بر اشتغال می‌گذارند. به عبارتی خروج سرمایه‌داران و نخبگان از یکسو

با کاهش کارآفرینی و ورود مهاجران با اشغال مشاغل منجر به تخریب وضعیت اشتغال و کاهش امنیت اجتماعی می‌گردند. فقدان و کمبود اشتغال آرامش و امنیت را در جامعه کم می‌کند.

پس هم به طور مستقیم و هم از طریق کاهش اشتغال، امنیت اجتماعی تحت تاثیر قرار می‌گیرد.

حضور نیروهای متخصص در کشورهای اروپایی و آمریکا می‌تواند وسوسه استفاده از این افراد را به عنوان جاسوس تقویت کند. که تهدیدی برای امنیت سیاسی می‌باشد. افرادی که برای گرفتن اقامت دائم و امتیازات ممکن است تحت تاثیر قرار بگیرند. ارتباط منفی میزان مهاجرت بین المللی با امنیت سیاسی و نظامی نیز در مدل مشاهده می‌شود. همچنین حضور نیروهایی که در استیصال ممکن است اقدامات ویژه در ازای تامین معیشت انجام دهند نیز می‌تواند تهدیدی برای امنیت سیاسی و نظامی باشد.

حضور عده ای متخصص در خارج از کشور و موفقیت‌های آنها می‌تواند الگویی برای جوانان فراهم کند و تمایل به مهاجرت را افزایش دهد که این تمایل می‌تواند منجر به افزایش مهاجرت شود. که این تمایل نیز منجر به افزایش مهاجرت بین المللی می‌شود. این حلقه مثبت با فزاینده‌گی تشدید شونده، اهمیت قابل توجهی دارد. موفقیت مهاجرین از نظر اقتصادی که با سقوط ارزش ریال، مبالغ درآمد در مقصد را نجومی و وسوسه انگیز می‌نمایاند، انگیزه‌ای قوی برای مهاجرت فراهم می‌کند که در ادبیات موضوع به عنوان یکی از اصلی‌ترین انگیزه‌ها مطرح شده بود. جذابیت مقصد همراه با پذیرش فرهنگ آنجا و با تبلیغاتی که انجام می‌شود، جذابیت‌هایی

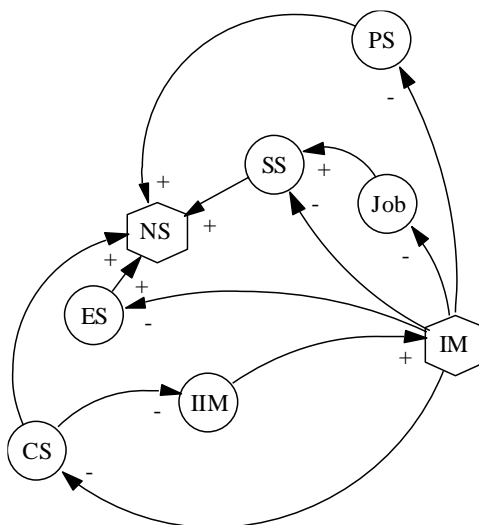
ایجاد می‌کند که با حضور مهاجران موفق تایید می‌شود و امنیت فرهنگی را کاهش می‌دهد. با کاهش آن تمایل به مهاجرت و در نتیجه میزان آن افزایش می‌یابد. مهاجرین وارد شده به ایران از سرزمینی که امنیت و ثبات سیاسی و نظامی ندارد نیز تجربه زندگی در محیطی امن را بیان کرده و جریان مهاجرت را تشدید می‌نمایند و به دلیل قیمت پایین تر نیروی کار مهاجر، تمایل کارفرماها به استفاده از آنان اشتغال نسبتا پایداری برای آنها فراهم می‌کند. جمع بندی این تاثیرات حاکی از آن است که مهاجرت بین المللی در ایران بر کاهش مولفه‌های امنیت ملی و در نتیجه امنیت کشور اثر نامطلوب دارد. این ارتباطات در شکل ۲ نشان داده شده است.

متغیرهای اضافه شده به مدل پایه عبارتند از:

IM: مهاجرت بین المللی

IIM: تمایل به مهاجرت از ایران

Job: میزان اشتغال

شکل ۲: مدل مفهومی ارتباط مهاجرت بین المللی و امنیت

در سطح درون کشوری، مهاجرت از روستاها به شهرها و بین شهرها اتفاق می افتد. افراد با فرهنگهای مختلف مهاجرت می کنند و علاوه بر انتشار فرهنگ منطقه خود، فرهنگ مقصد را نیز می پذیرند. اگر این مهاجرت درون کشوری اتفاق نیفتد، تضادهای فرهنگی در مناطق مختلف کشور تشدید می شود و نگاههای قومیتی افزایش می یابد. در کشور ما پاره فرهنگهای قومی در حاشیه کشور قرار دارند که این موقعیت جغرافیایی اقوام معادله امنیت ملی را پیچیده می کند و با توجه به اینکه این اقوام اغلب در حساس ترین حوزه های راهبردی کشور (حاشیه مرزها) تحت نفوذ احتمالی کشورهای همسایه و گرایش به آنها هستند، باعث تهدید و آسیب

پذیری به حاکمیت ملی می‌شود و از نقطه نظر راهبرد امنیت ملی از اهمیت زیادی برخوردار است (احمدی و الوند، ۱۳۹۱). بنابراین با کاهش این تضادها امنیت سیاسی و نظامی افزایش می‌یابد. یکپارچگی در کشور و تعلق اشتراکی به یک سرزمین پهناور به جای یک منطقه، منجر به وحدت و اقتدار می‌شود که لازمه ثبات و امنیت است. همچنین توطئه دشمنان برای استفاده از قومیت‌ها در به خطر انداختن تمامیت کشور بی نتیجه می‌شود. در تحقیق احمدی و الوند ارتباط آن با ناامنی اجتماعی نیز بررسی و تایید شد. لذا مهاجرت در سطح درون کشور با کاهش قومیت‌گرایی منجر به افزایش امنیت سیاسی و اجتماعی می‌شود؛ اما از سوی دیگر با افزایش حاشیه نشینی، امنیت اجتماعی را کاهش می‌دهد.

فرصت‌های سرمایه‌گذاری گاه در یک منطقه وجود ندارد. نگاه‌های قومیتی باعث می‌شود تمایل به سرمایه‌گذاری در بخش‌های دیگر کاهش یابد که منجر به کاهش رونق اقتصادی می‌شود و امنیت اقتصادی را کاهش می‌دهد. برخی از سرمایه‌گذاران در قومیت‌های مختلف تمایلی به رهاسازی سرمایه در جاهایی که بهره‌وری بیشتر دارد، ندارند. لذا کاهش نگاه قومیتی، می‌تواند به توزیع بهره‌ورانه‌تر سرمایه‌ها و بهبود اشتغال منجر شود. به عبارتی امکان جذب سرمایه در نقاطی با بهره‌وری بیشتر فراهم می‌شود و گزینه‌های متعددی برای سرمایه‌گذاران ایجاد می‌گردد.

در انتها با پراکندگی قومیت‌ها در سراسر کشور، فرهنگ ملی بر فرهنگ‌های قومیتی غالب می‌شود. عصر ارتباطات ناگزیر وابستگی به فرهنگ‌های قومیتی را کاهش می‌دهد و فرهنگ ملی با پیشینه هزاران ساله از این اقتدار و پتانسیل برخوردار است که در کنار فرهنگ قومیتی قرار گیرد. نکته دیگر این است که

فرهنگ ملی و فرهنگ‌های قومیتی را می‌توان در کنار هم جمع کرد در حالی که این فرهنگ قومی با فرهنگی مانند فرهنگ غربی در یک ظرف نمی‌گنجد. لذا مهاجرت‌های درون کشوری با اختلاط این فرهنگ‌ها فرصتی برای پذیرش فرهنگ مقتدر ملی فراهم می‌کند و امنیت فرهنگی را افزایش می‌دهد.

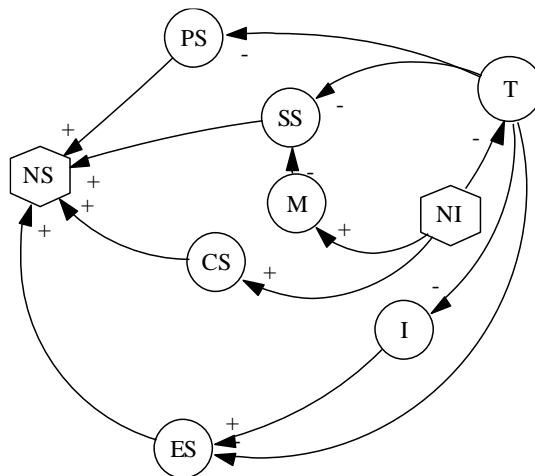
شکل ۳ مدل مفهومی رابطه مهاجرت درون کشوری با مولفه‌های امنیت ملی را نشان می‌دهد. متغیرهای اضافه شده به مدل پایه عبارتند از:

NI: مهاجرت درون کشوری

T: قومیت‌گرایی

I: توسعه سرمایه‌گذاری

M: حاشیه‌نشینی

شکل ۳: مدل مفهومی ارتباط مهاجرت درون کشوری با مولفه‌های امنیت ملی

در باره مهاجرت درون شهری نیز عمده‌ترین چالش همان حاشیه نشینی است که بر امنیت اجتماعی تأثیری مخرب دارد. همچنین با تفکیک طبقات اجتماعی یکپارچگی فرهنگی را کاهش داده و شکاف طبقاتی را افزایش می‌دهد. که عمدتاً بر امنیت اجتماعی تأثیر می‌گذارد.

در آخرین سطح، مهاجرت ذهنی مطرح می‌شود.

مهاجر ذهنی فردیست که مهاجرت کرده، هرچند در مبدا زندگی می‌کند. فرهنگ و قوانین مقصد را پذیرفته و با فرهنگ و قوانین مبدا در تعارض و ناسازگاریست.

این افراد مستعد تبدیل شدن به ستون پنجم می‌باشند که حاضرند برای کشورهای مقاصد خود کارهای زیادی از جمله جاسوسی یا حتی خرابکاری در داخل را انجام دهند. لذا امنیت سیاسی و نظامی را کاهش می‌دهند. این افراد اطاعت پذیری از قوانین ندارند و با رفتارهای ضد اجتماعی احتمالی خود امنیت اجتماعی را کاهش می‌دهند. این افراد با پذیرش فرهنگ کشور مقصد در توجیه رفتارهای خود فرهنگ کشور را به سخره گرفته و در تخریب آن کوتاهی نمی‌کنند و امنیت فرهنگی را کاهش می‌دهند. برای رونق اقتصادی لازم است کسب و کارها و شاغلان آنها با صداقت و انگیزش کار کنند. مهاجران ذهنی با تقابلی که با کشور و مسئولین دارند، اعتماد عمومی را خدشه دار کرده و انگیزش را کاهش می‌دهند. کاهش اعتماد می‌تواند منجر به کاهش احساس امنیت شده و امنیت اجتماعی را کاهش دهد.

همچنین با کاهش امیدواری به آینده کسب و کارها انگیزش را کاهش دهند که بر امنیت اقتصادی تاثیر می گذارد. مهاجران ذهنی و افزایش آنها مشاغل کاذبی برای تسهیل مسیر مهاجرت ایجاد می کند که می تواند امنیتی اقتصادی را به خطر بیندازد و سرمایه های زیادی را از بین ببرد. در این بین فضای رسانه ای هم کمک کرده و برای جاذبه های مقصد و دافعه در مبدا تلاش می کنند. این روابط در شکل ۴ مدل سازی شده است.

متغیرهای اضافه شده به مدل پایه عبارتند از:

MI: مهاجرت ذهنی

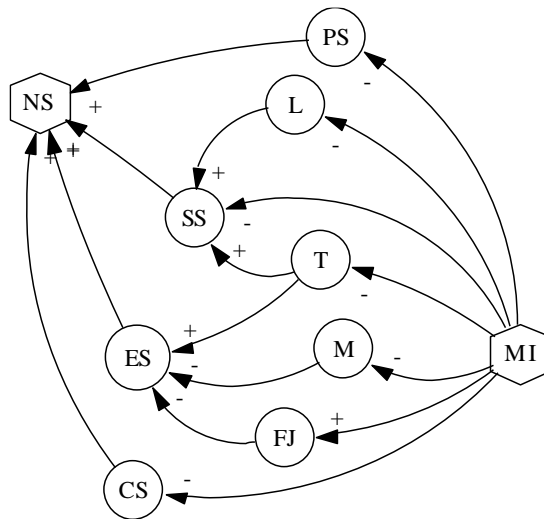
M: انگیزش

T: اعتماد

L: قانون مداری

FJ: مشاغل کاذب

شکل ۴: ارتباط مهاجرت ذهنی با مولفه‌های امنیتی

نظامی می‌شود. قانون مداری را کاهش داده و منجر به کاهش امنیت اجتماعی می‌شود. به طور مستقل نیز امنیت اجتماعی را کم می‌کند. با کاهش اعتماد علاوه بر امنیت اجتماعی، منجر به کاهش سرمایه گذاری و امنیت اقتصادی می‌شود. افزایش مشاغل کاذب و کاهش انگیزه نیز بر امنیت اقتصادی اثر نامطلوب می‌گذارد. با توجه به پذیرش فرهنگ مقصد، هویت فرهنگی مخدوش و امنیت فرهنگی کاهش می‌یابد.

تحلیل مدل یافته‌ها

مدل شکل ۱ که مدل پایه در مولفه‌های امنیت است و در همه مدلها تکرار شده است، نشان می‌دهد که امنیت ملی برآیند ۴چهار مولفه امنیت سیاسی و نظامی،

امنیت اجتماعی، امنیت اقتصادی و امنیت فرهنگی است. تاثیر مولفه‌هایی که مسیر آن تا امنیت ملی، حاصل‌ضربی مثبت دارد، بدان معناست که افزایش این مولفه‌ها به افزایش امنیت ملی و کاهش این مولفه‌ها به کاهش امنیت ملی منجر می‌شود. این مولفه‌ها با هم نیز در تعامل هستند، اما از آنجا که تاثیرشان همسو با کاهش امنیت ملی است و این مدل کمیت تاثیر را مدنظر قرار نداده است.. مثلاً امنیت اقتصادی می‌تواند از طریق امنیت اجتماعی نیز بر امنیت ملی تاثیر بگذارد یا امنیت سیاسی می‌تواند از طریق امنیت اجتماعی نیز امنیت ملی را تهدید نماید. اما همسویی این تاثیرات و کیفی بودن مدل و استفاده از سادگی برای درک بهتر مدل، منجر به آن شد که این تاثیرات نمایش داده نشوند و مدل پایه شکل ۱ مبنای ساخت مدل‌های دیگر قرار بگیرد.

در شکل ۲ یک حلقه مثبت مشاهده می‌شود که به شکل فزاینده‌ای تاثیر نامطلوب بر امنیت فرهنگی می‌گذارد.

مهاجران فرهیخته یا با سرمایه گذاری بالا، می‌توانند با نمایش موفقیت‌های خود فرهنگ جامعه را تحت تاثیر قرار دهند. لذا مهاجرت این افراد امنیت فرهنگی و هویت ملی را کاهش می‌دهد. این صدمه به فرهنگ و اصالت فرهنگی می‌تواند تمایل به مهاجرت را تقویت کند که منجر به مهاجرت بیشتر می‌شود و این مهاجرت لطمه بیشتر به امنیت فرهنگی و این چرخه معیوب ادامه می‌یابد.

مهاجرت از ایران بر امنیت اقتصادی و سیاسی تاثیر مخرب دارد. همچنین با خروج سرمایه‌های انسانی و مادی از کشور فرصت‌های سرمایه گذاری داخلی کاهش یافته و با کاهش این فرصت‌ها و اشتغال کمتر، امنیت اقتصادی هم تحت تاثیر قرار می‌گیرد.

بررسی مدل نشان می‌دهد مهاجرت در سطح بین‌المللی بر همه ابعاد امنیت و در نتیجه امنیت ملی اثری نامطلوب دارد. هرچند شدت تاثیر این سطح از مهاجرت بر همه مولفه‌ها یکسان نیست اما تحلیل کیفی حاکی از تاثیر نامناسب بر همه ابعاد امنیت ملی است.

برای مهاجرین ورودی و کنترل جریان مهاجرت آنها به ایران، بایستی با اصلاح و تغییر و تعدیل قوانین این جریان را تحت کنترل در آورد. به نظر می‌رسد قوانین می‌توانند این جریان را بهتر کنترل کنند.

در سطح درون‌کشوری، با افزایش مهاجرت و کاهش قومیت‌گرایی به دلیل اختلاط مردم، امنیت سیاسی افزایش می‌یابد و فرصت ورود و نفوذ دشمن از مرزها کاهش می‌یابد. همچنین شکافهای فرهنگی کاهش می‌یابد. بخصوص در ایران که با حضور کردها و ترک‌ها و بلوچها تنوع زیادی وجود دارد و تشدید قوم‌گرایی می‌تواند منجر به شکاف بیشتر اجتماعی شود، اختلاط فرهنگی که عمدتاً در اثر مهاجرت به وقوع می‌پیوندد، امری مطلوب است. هرچند مهاجرت بین شهرها حاشیه‌نشینی را تشدید می‌کند اما با کاهش قومیت‌گرایی مزایای بسیاری به دنبال می‌آورد. همچنین با گسترش حوزه سرمایه‌گذاری به جای یک منطقه قومیتی به سراسر کشور، از سرمایه‌ها بهتر استفاده شده و با سرمایه‌گذاری کارآمدتر، ثبات اقتصادی و امنیت اقتصادی بیشتر می‌شود.

مهاجرت دهنی منجر به کاهش اعتماد شده و بر امنیت اقتصادی و اجتماعی تاثیر نامطلوب می‌گذارد. همچنین امید و انگیزه را کاهش داده و امنیت اقتصادی را تحت تاثیر قرار می‌دهد. امنیت اقتصادی از طریق مشاغل کاذبی که برای تسهیل مسیر

مهاجرت ایجاد می‌شوند نیز امنیت اقتصادی را تحت تاثیر قرار می‌دهند. امنیت سیاسی نیز به طور مستقیم تحت تاثیر این مهاجرت قرار می‌گیرد و پتانسیل بالقوه ای برای ستون پنجم فراهم می‌کند. از طرفی با کاهش قانونمداری بر امنیت اجتماعی تاثیر مخرب می‌گذارد.

نتیجه گیری و پیشنهادها

در این تحقیق امنیت در سطوح مختلف بررسی و رابطه کیفی آن با امنیت ملی مطالعه شد. هرچند این مدلها نیز با هم تعامل دارند و افزایش مهاجرت در هر سطح می‌تواند به تشدید جریانهای مهاجرتی منجر شود، به آن پرداخته نشده است زیرا به لحاظ کیفی میزان جریان تشدید می‌شود و این سطوح نسبت به یکدیگر نقش کاهنده ندارند. بررسی مدل‌های ارائه شده نشان می‌دهد مهاجرت در سطوح فردی و بین‌المللی اثرات منفی زیادی بر امنیت ملی دارد. در این دو سطح، مولفه‌های امنیت ملی و در نتیجه امنیت ملی تحت تاثیر مهاجرت قرار می‌گیرند و با افزایش مهاجرت در این دو سطح، امنیت ملی کاهش می‌یابد. اصلی‌ترین متغیر تاثیرگذار بر مهاجرت بین‌المللی و مهاجرت ذهنی، تمایل به مهاجرت است. در صورتی که فرد موفق شود، مهاجر رفته خواهد شد و اگر موفق نشود، مهاجر ذهنی مقیم خواهد شد. مهمترین متغیر که باید تحت کنترل قرار گیرد، تمایل به مهاجرت است. این تمایل در اثر جاذبه‌های مقصد و دافعه‌های مبدا صورت می‌پذیرد که رسانه‌ها به آن زیاد می‌پردازند تا این تمایل را افزایش دهند. در مهاجرت هر چند که با انگیزه‌های رشد و پیشرفت به ویژه رشد اقتصادی صورت می‌گیرد، اما مشکلاتی نیز دارد. نپرداختن به آنها باعث جاذبه‌های کاذب و غیرواقعی شده و می‌تواند تمایل به مهاجرت را

افزایش دهد. یکی از روشهایی که می‌توان به آن پرداخت بیان دافعه‌های مقصد و مشکلات مهاجرین در مقاصد است. آنچه به نمایش می‌آید فقط نکات مثبت و تبلیغات است که برخی از افراد سودجو یا مغرض نیز به آن دامن می‌زنند. مقابله با این افراد که مشاهده نمی‌شوند و ذره ذره بر افکار نفوذ می‌کنند و نرم و بی‌صدا عملیات خود را انجام می‌دهند، دشوار است. مقابله خشن نوعی آب در آسیاب آنها ریختن است. هنرمندانی که می‌توانند در قالب فیلم و داستان و ... به بیان واقعیات پنهان مهاجرت بپردازند شاید بتوانند این روند فزاینده مخرب را کاهش دهند. در هر مهاجرتی حتی به مرفه‌ترین کشورها مشکلاتی وجود دارد که به شکلی هنرمندانه و تاثیرگذار به آن پرداخته نشده است. راه دیگر کنترل جریان مهاجرت به ایران است که توسط اصلاح قوانین صورت می‌گیرد.

جهت تنظیم متغیر تمایل به مهاجرت به ویژه برای مهاجران ذهنی، ملی‌گرایی و وطن‌دوستی موثر خواهد افتاد. کشور ایران با پیشینه قوی، سابقه اقتدار و طبیعت زیبا و گستردگی فراوان از این پتانسیل برخوردار است.

در شرایطی که رسانه‌ها با تبلیغات خود تمایل به مهاجرت بین‌المللی را افزایش و مهاجران واقعی و ذهنی تولید می‌کنند، مقابله با آنها با جنگ نرم و با سلاح هنر توصیه می‌شود. شرایطی است که هنر می‌تواند به کمک امنیت آید و ابزاری واقعی برای ایجاد امنیت ملی فراهم می‌نماید. بررسی مدل‌ها نشان می‌دهد تمایل به مهاجرت مهمترین متغیر است که بایستی کنترل شود. زیرا آغاز مهاجرت ذهنی و مهاجرت بین‌المللی تمایل به مهاجرت است.

منابع و مراجع

دیکشنری آنلاین

<http://www.jasjoo.com/books/wordbook/dekhoda/%d8%a7%d9%85%d9%86%db%8c%d8%aa>

- احمدی، محمدحسین و الوند، مریم (۱۳۹۱)، نقش قوم‌گرایی در ناآرامی‌های اجتماعی، فصلنامه انتظام اجتماعی، شماره ۱۵ و ۱۶، ص.ص. ۱۸۲-۱۵۹.
- امامی تاج‌الدین، سروش (۱۳۹۵)، حاشیه‌نشینان چالش فراروی شهرها مطالعه موردی شهر مشهد، فصلنامه دانش انتظامی خراسان رضوی، شماره ۸، ص.ص. ۹۷-۸۱.
- بنی‌هاشم راد، سید حامد و بنی‌هاشم، ضحی (۱۳۸۹)، مهاجرت ذهنی و آسیب‌های اجتماعی، اولین همایش ملی مهاجرت، نظم و امنیت، مشهد.
- بیدل، پریناز (۱۳۹۵)، رابطه اعتماد اجتماعی با احساس امنیت و امنیت اجتماعی، انتظام اجتماعی، شماره ۸، ص.ص. ۸۸-۵۹.
- پاپلی یزدی، محمد حسین و محمد ابراهیمی (۱۳۸۱)، نظریه‌های توسعه روستایی، انتشارات سمت.
- جهانی، مهدی و امامی تاج‌الدین، سروش (۱۳۹۴)، بررسی و تحلیل انگیزه‌ها و علل مهاجرت‌های بین‌المللی، نمونه موردی مهاجرین افغانی شهر مشهد، فصلنامه دانش انتظامی خراسان رضوی، شماره ۷، ص.ص. ۲۴-۱.
- حاج حسینی، حسین (۱۳۸۵)، سیری در نظریه‌های مهاجرت، فصلنامه راهبرد، ص.ص. ۳۵-۴۶.

- حسینی، حاتم، (۱۳۸۱)، درآمدی بر جمعیت‌شناسی اقتصادی و اجتماعی و تنظیم خانواده، همدان، انتشارات دانشگاه بوعلی سینا.
- خواجه‌وند احمدی عیسی و نوابخش، مهرداد و فتحی، سروش (۱۳۹۶)، واکاوی شاخص‌های امنیت سیاسی در راستای توسعه صنعت گردشگری در استان مازندران، فصلنامه علمی-پژوهشی جغرافیا (برنامه ریزی منطقه‌ای) ۷، شماره ۴، ص.ص. ۶۸۹-۶۳۳.
- زارع شاه آبادی، علیرضا (۱۳۸۲)، نقش مهاجرین عراقی ساکن شهر یزد در آسیب‌های اجتماعی این شهر، جغرافیا و توسعه ۱، شماره ۲، ص.ص. ۷۲-۵۷.
- شاه آبادی، ابوالفضل و همکاران (۱۳۸۵)، بررسی عوامل موثر بر فرار مغزها (مطالعه موردی ایران)، پژوهشنامه بازرگانی ۲۲، شماره ۳۹، ص.ص. ۸۱-۳۹.
- شفیعی، نوروز (۱۳۸۹)، تحلیل چالش‌های امنیتی ایران و افغانستان و چگونگی مدیریت آن، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ص. ۴۱.
- صادقی عمروآبادی، بهروز و گوگردچیان، احمد (۱۳۹۱)، اثرات پولشویی بر امنیت اقتصادی مناطق مرزی کشور؛ مطالعه موردی؛ سیستان و بلوچستان، همایش ملی شهرهای مرزی و امنیت، چالش‌ها و هیافتها، زاهدان.
- قربی، سیدمحمدجواد و محمدی نجم، سیدحسین (۱۳۹۳)، امنیت فرهنگی در سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ جمهوری اسلامی ایران، مولفه‌ها، تهدیدات و راهکارها، سیاست دفاعی ۲۲، شماره ۳، ص.ص. ۵۲-۹.
- لهسایی زاده، عبدالعلی (۱۳۶۸)، نظریات مهاجرت، شیراز، انتشارات نوید.
- محمودیان، حسین (۱۳۸۶)، مهاجرت افغان‌ها به ایران: تغییر در ویژگی‌های اقتصادی، اجتماعی و جمعیتی و انطباق با جامعه مقصد، نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران ۲، شماره ۴، ص.ص. ۶۹-۴۲.
- میرمحمدی، سید محمد (۱۳۸۴)، مقدمه‌ای بر امنیت اقتصادی، فرهنگ اندیشه ۴، شماره ۲، ص.ص. ۲۶۹-۲۱۳.

Akl, Elie A, et.al. (2007). Why are you draining your brain? Factors underlying decisions of graduating Lebanese medical students to migrate. *Social science & medicine*, 64(6), 1278-1284.

Coulibaly, Draman , et.al (2020). The tale of two international phenomena: Migration and global imbalances. *Journal of Macroeconomics*, 66, 1-28.

Lu, Shuang (2020), Family migration and youth psychosocial development: An ecological

Perspective, Children and Youth Services Review, 113, P.P.1-8.

Okoye, Dozie (2016). Can brain drain be good for human capital growth? Evidence from cross-country skill premiums and education costs. *Economic Analysis and Policy*, 49, 74-99.

Wassink, Joshua (2020). International migration experience and entrepreneurship: Evidence from Mexico. *World Development*, 136, 1-15.

Yuret, Tolga (2017). An analysis of the foreign-educated elite academics in the United States. *Journal of Informetrics*, 11(2), 358-370.

Zhatkanbaeva, Aizhan, et.al. (2012). The impact of globalization on “brain drain” in developing countries. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 47, 1490-1494.